

АГРОРЕСУРСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

Актуальність вивчення територіальної організації агропромислового виробництва та його економічної ефективності в умовах становлення ринкових відносин визначається раціональним використанням агроресурсного потенціалу. В науковій літературі поняття «агроресурсний потенціал» немає поки що однозначного визначення.

Аспектам аналізу досліджень і публікацій природно-ресурсного потенціалу присвячено чимало праць економіко-географів. Фундаментальними дослідженнями в економічній і соціальній географії є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених М.Т. Агафонова, В.О.Анучіна, П.Я. Бакланова, Г.О. Бачинського, І.О. Горленко, Ю.Д. Дмитревського, Р.І. Івануха, М.Г. Ігнатенка, І.В. Комара, В.Г. Крючкова, О.О. Мінца, Л.Г. Руденка, В.П. Руденка, Т.Г. Рунової, М.Д. Пістуна, О.Г. Топчієва, О.І. Шаблія, М.Д. Шаригіна та інших. В цій галузі дослідження ще багато невирішених питань, які недостатньо розроблені на регіональному рівні. Концепція економіко-географічного дослідження природно-ресурсного потенціалу території з погляду В.П. Руденка перебуває на початковій стадії свого становлення; спостерігається непропорційність розвитку її складових частин; переважають вузькогалузеві підходи. Дотепер немає чіткості у визначенні сутності як власне і природно-ресурсного потенціалу, так і напрямів його економіко-географічного аналізу і синтезу [2].

Нерідко вживаються в географічній літературі як однозначні або близькі за значенням поняття «природно-ресурсний», «природний», «ресурсний», «природно-економічний», «природно-територіальний» та інші потенціали. З погляду М.Г. Ігнатенка, В.П. Руденка [1] значення вищезазначених понять не співпадають за обсягом, а часто і за економічним змістом, що пояснюється, в першу чергу, різним трактуванням самих термінів «потенціал» і «природні ресурси».

Метою даного дослідження є вивчення методологічних принципів, які впливають на методологію і методику кількісного визначення величини та структури природно-ресурсного потенціалу.

Завданням дослідження є передбачення абсолютної територіально-диференційованої оцінки, яка дасть змогу оцінювати, сумарну народногосподарську цінність усього природно-ресурсного комплексу регіону через вартісне (грошове) вираження.

Агроресурсний потенціал (АРП), на відміну від природно-ресурсного - поняття значно вужче і є його невід'ємною складовою. Крім того, агроресурсний потенціал – це важлива категорія суспільно-географічного дослідження, яка на сучасному етапі є майже цілком не вивченою ні в теоретичному, ні в практичному аспекті. Соціально-економічний розвиток окремих регіонів характеризується зростанням техногенних та антропогенних навантажень на оточуюче середовище, виснаженням окремих компонентів агроресурсного потенціалу,

зниженням їх якості. Все це свідчить про те, що виникла необхідність створення науково обґрунтованої системи раціонального освоєння і використання АРП певної території. Агроресурсний потенціал як об'єкт вивчення суспільно-географічної науки відображає всю сукупність елементів природного середовища, а також є передумовою, важливим чинником розвитку та функціонування агропромислового виробництва.

Для кожного регіону характерна своя структурність і особливість компонентів АРП, що є одним з найважливіших чинників його територіальної організації як самостійної цілісної системи, а також оптимізації природокористування та відтворення компонентів природних умов і ресурсів. Дослідження цього напрямку передбачає складання агрокліматичної характеристики як окремих компонентів АРП, так і їх територіальної структури, взаємодії та особливостей, а також визначення їх впливу на господарську структуру і спеціалізацію регіонального агропромислового виробництва (АПВ). Компоненти агроресурсного потенціалу певної території відображають не лише оцінку результатів використання природно-кліматичних ресурсів, але й їх раціональне використання, охорону та відтворення.

Складання комплексної економіко-географічної характеристики АРП як суспільно-географічного об'єкту затрудняється тим, що показники окремих компонентів важко порівнювати тому, що вони дуже різняться один від одного за змістом, обсягом. Основними критеріями кліматичних умов є тривалість дуже холодного і жаркого періоду; тривалість дуже вологого періоду; частота різких перепадів температур тощо. Головні критерії рельєфу такі: абсолютна висота місцевості; ступінь горизонтального розчленування поверхні території; ступінь вертикального розчленування рельєфу; крутизна схилів. Все це дуже впливає на оцінку економічної ефективності використання АРП території. В зв'язку з цим, поки що не створена науково обґрунтована база для гнучкої переоцінки АРП внаслідок зміни соціально-економічних умов, які зумовлюють розвиток і реформування функціональної структури АПВ.

Отже, регіональна економіко-географічна сутність АРП полягає у взаємозв'язку, взаємозалежності, взаємообумовленості компонентної структури як самостійної природно-виробничої системи, яка відображає сукупну продуктивність засобів виробництва та предметів праці, що матеріалізуються у загальній суспільній споживній вартості.

Агроресурси посідають провідне місце в системі «природа–суспільство–виробництво». Дана система охоплює взаємодію та взаємозв'язок природних і продуктивних сил. Надзвичайно важливо те, що агроресурсний потенціал є тим ланцюгом, який сполучає природні сили з суспільним способом виробництва та виробничими відносинами. Вивчаючи АРП як систему природно-кліматичних і земельних ресурсів регіонального рівня, слід звернути особливу увагу на характеристику аспектів цілісності та єдності. Звісно, що компоненти агроресурсного потенціалу характеризуються найважливішими рисами: зміна одного з них обов'язково відбивається на розвитку і взаємодії інших компонентів і навпаки; органічна

єдність і взаємозалежність компонентів АРП полягає у взаємозв'язку «природа- суспільство-виробництво».

Найважливішою властивістю досліджуваної економіко-географічної категорії є комплексність, яка свідчить, що АРП не дорівнює сумі продуктивностей компонентів. Лише в комплексі взаємодії і взаємозалежності компоненти АРП можуть створювати певні умови для продуктивного розвитку агровиробництва. Зв'язок компонентів відрізняє АРП від інших територіальних систем, до складу яких, на думку В.П.Руденко [2] він може навіть входити, наприклад, до потенціалу «природних продуктивних сил» або до економічного потенціалу території. Також компонентну структуру агроресурсного потенціалу зумовлює функціональна єдність і постійність у взаємодії з оточуючим середовищем та інерційність – певний, сталий розвиток потенціалу.

Ефективність сільськогосподарського виробництва залежить від того, в якій мірі враховуються територіальні відмінності природно-кліматичних та агрогрунтових факторів, а також продуктивність сільськогосподарської праці. Безумовно, врахування цих відмінностей в найбільш загальному народногосподарському розумінні має певний інтерес з урахуванням досягнення необхідних обсягів виробництва відповідних видів сільськогосподарської продукції при максимально можливій економії суспільних затрат. Крім того, економічна ефективність вирощування сільськогосподарських культур залежить від теплозабезпеченості та вологозабезпеченості як основних компонентів АРП, які знаходяться у достатній залежності від фізико-хімічних та технологічних (виробничих) якостей сільськогосподарських земель. В зв'язку з тим, що той чи інший показник продуктивності сільськогосподарських земель і продуктивності праці не завжди може повністю передбачити і врахувати всі особливості і фактори природно-географічного середовища, доцільно брати до уваги, перш за все, урожайність сільськогосподарських культур, загальну величину валової продукції, динаміку врожайності, фактори інтенсифікації виробництва.

Таким чином, вивчення агроресурсного потенціалу базується на подальшій розробці та вдосконаленні методики компонентної та інтегральної економічної оцінки, що складає основу проведення його системно-структурного аналізу, що дає можливість визначити оптимальні шляхи ефективного і раціонального використання всіх його елементів, сприяє вдосконаленню територіальної організації агропромислового виробництва спеціалізація якого зумовлена природно-кліматичними особливостями агроресурсного потенціалу.

Список літератури:

1. Игнатенко Н.Г., Руденко В.П. Природно-ресурсный потенциал территории. Географический анализ и синтез. – Львов: Вища школа, 1986. – 162с. 2. Руденко В.П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. – Київ-Чернівці, 1999. – 565с.

